

Examen VMBO-BB
2006

tijdvak 1
donderdag 1 juni
9.00 – 10.30 uur

ECONOMIE CSE BB

Naam kandidaat _____ Kandidaatnummer _____

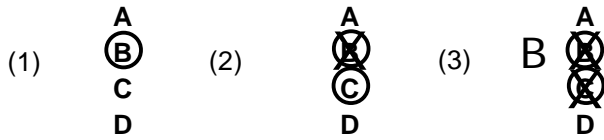
Beantwoord alle vragen in dit opgavenboekje.

Dit examen bestaat uit 36 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 42 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten maximaal behaald kunnen worden.

● **Meerkeuzevragen**

- Omcirkel het goede antwoord (voorbeeld 1).
- Geef verbeteringen aan volgens de voorbeelden 2 of 3.

APPELDAM KIEST VOOR HET MILIEU

De gemeente Appeldam gaat een aantal weilanden opkopen om daar een industrieterrein aan te leggen.

- 1p ○ 1 Aan het aanleggen van nieuwe industrieterreinen worden meestal twee eisen gesteld:
1 niet in het centrum van een plaats;
2 aan de rand van een plaats.
→ Geef daarvoor een verklaring.

.....

.....

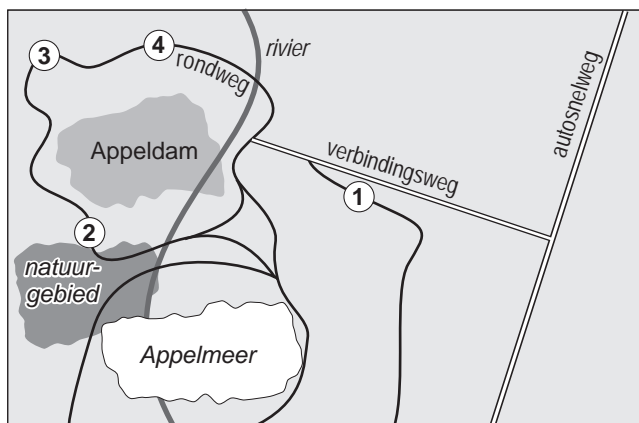
.....

.....

.....

- 2p ○ 2 Voor ondernemers is de vestigingsplaats van een bedrijf van groot belang.
→ Maak de volgende zinnen kloppend door het juiste woord te omcirkelen:
- In het centrum van de stad kunnen ondernemers **makkelijker / moeilijker** uitbreiden.
- De grondprijzen zullen aan de rand van de stad **hoger / lager** zijn dan in het centrum.

Appeldam en omgeving

- 1p ● 3 Bekijk het kaartje van Appeldam en omgeving. Sinds enige jaren bestaat in Appeldam de Vereniging Bescherming Appelsee. Op welke locatie zal de Vereniging Bescherming Appelsee het industrieterrein zeker niet willen?
- A locatie 1
  - B locatie 2
  - C locatie 3
  - D locatie 4
- 2p ○ 4 De Vereniging Bescherming Appelsee is bang dat er op het industrieterrein milieuverontreiniging zal ontstaan. Luchtvervuiling, watervervuiling en bodemvervuiling kunnen het milieu aantasten.
- Vul achter elke zin in onderstaand kader in van welke vorm van vervuiling er sprake zal kunnen zijn. (N.B. Een vorm van vervuiling kan meer dan één keer voorkomen.)

1 Ondanks filters op schoorstenen komt er CO ₂ vrij.	<input type="text"/>
2 Via het riool komt er warm water in het Appelsee.	<input type="text"/>
3 Door lekkage in een leiding komt er olie in de grond.	<input type="text"/>
4 Door de vrachtauto's komen er uitlaatgassen vrij.	<input type="text"/>

- 1p ● 5 In Nederland worden aan de producenten strengere milieueisen gesteld dan in veel andere landen. De Nederlandse producenten zeggen dat maatregelen tegen milieuverontreiniging geld kosten. Hierdoor zal volgens hen de werkgelegenheid in Nederland afnemen.

Hieronder staan drie stappen. Zet deze stappen in de juiste volgorde, zodat de redenering van de Nederlandse producenten goed wordt weergegeven.

- 1 De afzet van het bedrijf neemt af.
- 2 De verkoopprijs van het product wordt hoger.
- 3 De consumenten kopen de producten bij andere producenten uit het buitenland.

- A maatregelen tegen milieuvuiling -1-2-3- de werkgelegenheid neemt af
- B maatregelen tegen milieuvuiling -1-3-2- de werkgelegenheid neemt af
- C maatregelen tegen milieuvuiling -2-3-1- de werkgelegenheid neemt af
- D maatregelen tegen milieuvuiling -2-1-3- de werkgelegenheid neemt af

- 1p ○ 6 Tijdens een discussie op school zegt Mirjam dat de strengere milieuregels ook werkgelegenheid opleveren.
→ Geef een voorbeeld waaruit blijkt dat Mirjam gelijk heeft.

.....

.....

.....

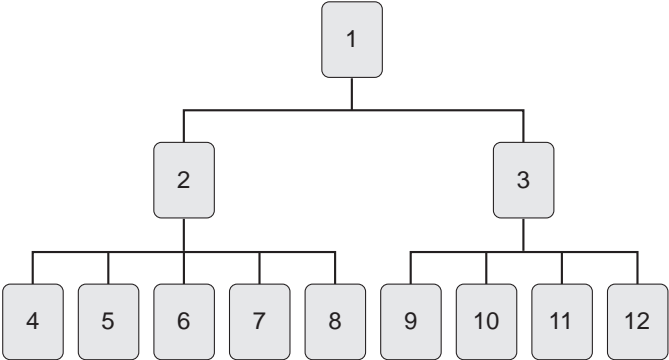
.....

.....

MENSEN EN MACHINES

Wouter is eigenaar van een kistenfabriek in Appeldam. Wouter heeft elf mensen in dienst. Wouter heeft een schema getekend dat aangeeft welke functies er zijn. Uit dit schema kan je aflezen of dit leidinggevende of uitvoerende functies zijn.

Schema kistenfabriek:

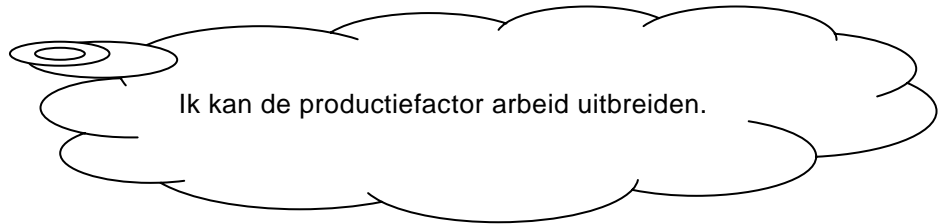

- 1p ● **7** Bekijk het schema. Wouter heeft een bedrijfsleider voor de afdeling productie en een bedrijfsleider voor de afdeling verkoop. Hoeveel personen hebben bij de kistenfabriek een leidinggevende functie?
A 1 persoon
B 2 personen
C 3 personen
D 9 personen

- 1p ○ **8** Op de afdeling productie werken vijf mensen en op de afdeling verkoop werken vier mensen.
→ Op welke plek in het schema zit de bedrijfsleider van de afdeling verkoop?
Noteer het nummer.

.....

- 2p ○ 9 Op dit moment zijn er voor de kistenfabriek te veel opdrachten. Als alle opdrachten worden aangenomen, is er meer personeel nodig.

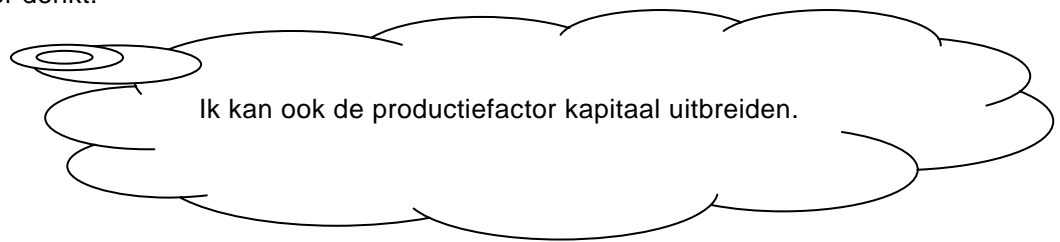
Wouter denkt:

→ Hoe kan Wouter de productiefactor arbeid uitbreiden?
Zet bij **elk** van de volgende beweringen een kruisje in de juiste kolom.

	juist	onjuist
De productiefactor arbeid kan worden uitgebreid door meer werknemers in dienst te nemen.		
De productiefactor arbeid kan worden uitgebreid door meer werknemers te laten overwerken.		
De productiefactor arbeid kan worden uitgebreid door meer werknemers in deeltijd te laten werken.		

- 2p ○ 10 Wouter denkt:

Hieronder staan drie beweringen.
→ Zet bij **elke** bewering een kruisje in de juiste kolom.

	juist	onjuist
Een voorbeeld van het uitbreiden van de productiefactor kapitaal is het lenen van geld.		
Een voorbeeld van het uitbreiden van de productiefactor kapitaal is de aanschaf van machines.		
Een voorbeeld van het uitbreiden van de productiefactor kapitaal is het huren van machines.		

1p ○ 11 In de kistenfabriek werken vijf werknemers fulltime aan vijf dezelfde machines.

De bedrijfsleider van de afdeling productie zegt:

We hebben te veel opdrachten. Als we alle opdrachten aannemen dan hebben we veel meer werk dan we nu aankunnen. Ik heb een voorstel: We nemen één extra werknemer aan. En we kopen er net zo'n machine bij als we al hebben.

Wouter denkt na over dit voorstel.

→ Met hoeveel procent kan de productie worden uitgebreid als Wouter het voorstel van de bedrijfsleider volgt? Laat de berekening zien.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1p ○ 12 Er is een nieuw type machine op de markt gekomen. Deze machine kan tweemaal zoveel produceren als de bestaande machines. Deze machine kan door één werknemer worden bediend. Wouter denkt erover dit soort machines te kopen.

→ Wat kan Wouter nu het beste doen volgens jou?

Wouter kan de machines **wel / niet** vervangen.

Omcirkel jouw mening en geef daarvoor een argument.

.....

.....

.....

.....

.....

DE KAZENFABRIEK IN NOOD

Peter is de eigenaar van een kazefabriek in Appeldam. De laatste jaren gaat het niet goed met zijn bedrijf. Peter heeft een aantal gegevens verzameld. Die staan in onderstaand overzicht.

	2003	2004	2005
afzet	30.000 kilogram	28.000 kilogram	22.000 kilogram
gemiddelde verkoopprijs	€ 6,00 per kilogram	€ 6,30 per kilogram	€ 6,50 per kilogram
totale loonkosten	€ 60.000	€ 75.000	€ 88.000
gemiddelde inkooprijs van de grondstoffen	€ 2,00 per kilogram	€ 2,50 per kilogram	€ 3,00 per kilogram

2p ○ 13 → Hoeveel is **in euro's** de omzet in 2005 gedaald ten opzichte van 2003? Laat de berekening zien.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1p ● 14 Door de slechtere gang van zaken heeft Peter zijn werknemer R Emmelt moeten ontslaan. Voor en na het ontslag van R Emmelt zijn de volgende gegevens bekend over de loonkosten.

	voor ontslag	na ontslag
aantal werknemers	4	3
totale loonkosten	€ 88.000	€ 66.000

Zijn de loonkosten per werknemer na het ontslag van 1 persoon gedaald, gelijk gebleven of gestegen?

A De loonkosten per werknemer zijn gedaald.
B De loonkosten per werknemer zijn gelijk gebleven.
C De loonkosten per werknemer zijn gestegen.

2p ○ 15 Peter heeft nog een overzicht gemaakt.

	voor ontslag	na ontslag
aantal werknemers	4	3
totale loonkosten	€ 88.000	€ 66.000
productie en afzet	22.000 kilogram kaas	20.000 kilogram kaas

→ Met hoeveel euro dalen de loonkosten per kilogram kaas na Remmelts ontslag?
Laat de berekening zien.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1p ○ 16 Het was niet moeilijk Remmelt te ontslaan.
→ Wat voor soort arbeidscontract zal Remmelt hebben gehad?
Omcirkel de juiste vet gedrukte tekst.

Remmelt zal een aanstelling hebben gehad **voor onbepaalde tijd / voor bepaalde tijd**.

1p ● 17 Remmelt is dus zijn baan kwijt geraakt.
Welk gevolg heeft het ontslag van Remmelt voor de arbeidsmarkt?
A De beroepsbevolking stijgt.
B De vraag naar arbeid daalt.
C Het aanbod van arbeid stijgt.
D Het aantal vacatures daalt.

1p ○ 18 Remmelt schrijft zich als werkzoekende in bij het CWI.
→ Waarom is het voor Remmelt verstandig zich te laten inschrijven bij het CWI?

.....

.....

.....

.....

.....

DE VERVUILER BETAALT!

Een bericht uit de krant:

Tot 2005 betaalde je in Appeldam een vast bedrag voor het ophalen van huisvuil. De gemeenteraad heeft besloten vanaf 2006 de huishoudens een vast bedrag per jaar te laten betalen voor het ophalen van het huisvuil. Daarnaast moet ook nog een bedrag worden betaald voor elke keer dat de container wordt geleegd.

1p   ○   **19**   → Leg uit dat bij het nieuwe systeem 'de vervuiler betaalt' van toepassing is.

.....

.....

.....

.....

Het scheiden van afval zal toenemen door invoering van het nieuwe systeem.

De hoeveelheid zwerfvuil zal sterk stijgen door invoering van het nieuwe systeem.

1p   ○   **20**   → Leg met een voorbeeld uit dat het scheiden van afval zal toenemen door invoering van het nieuwe systeem waar het krantenartikel het over heeft.

.....

.....

.....

.....

.....

- 1p ○ **21** Tegenstanders van het nieuwe afvalstelsel verwachten dat de hoeveelheid zwerfvuil juist sterk zal stijgen.
→ Geef hiervoor een argument.

.....

.....

.....

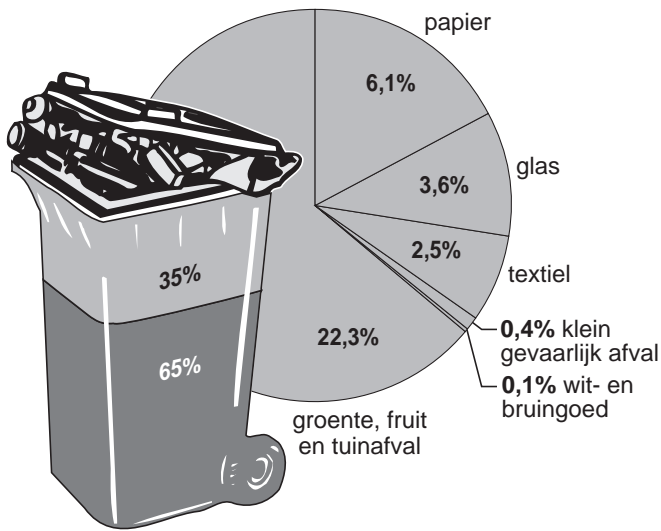
.....

.....

- 1p ● **22** Tegenstanders van het nieuwe afvalstelsel zeggen ook dat invoering van het nieuwe afvalstelsel de kosten voor de burgers zal verhogen.
Zet de volgende denkstappen van de tegenstanders van het nieuwe afvalstelsel in de juiste volgorde.

- 1 Er ontstaat meer zwerfvuil.
- 2 De maatschappelijke kosten stijgen.
- 3 Het opruimen van zwerfvuil kost geld.

- A** Invoering nieuwe afvalstelsel -1-2-3- de kosten voor de burgers gaan omhoog.
- B** Invoering nieuwe afvalstelsel -1-3-2- de kosten voor de burgers gaan omhoog.
- C** Invoering nieuwe afvalstelsel -2-3-1- de kosten voor de burgers gaan omhoog.
- D** Invoering nieuwe afvalstelsel -3-1-2- de kosten voor de burgers gaan omhoog.

Legenda:
 afval dat gescheiden aangeleverd wordt
 restafval

- 1p **23** In bovenstaande afbeelding kun je zien dat gemiddeld 35% van het afval in de container gescheiden kan worden. In een container zit gemiddeld 50 kilogram afval. Ga bij de berekeningen uit van de gemiddelden.
 → Hoeveel kilogram groente, fruit, en tuinafval zou er gescheiden kunnen worden? Laat de berekening zien.

.....

.....

.....

.....

.....

- 1p **24** Jan zet per jaar 20 keer de container aan de weg.
 → Hoeveel kilogram afval zou hij per jaar kunnen scheiden? Laat de berekening zien.

.....

.....

.....

.....

.....

DERDE PAASDAG AFSCHAFFEN

Een bericht uit de krant:

Appeldamse werkgevers willen snel af van derde paasdag

Appeldam – Als een van de weinige plaatsen in Nederland kent Appeldam derde paasdag. In 1623 werden op 7 april (de dag na tweede paasdag) de Spanjaarden verslagen op de Kromme Appeldijk. Sindsdien is derde paasdag in Appeldam een vrije dag geweest.

1p ○ 25 De directeur van N.V. Appeldam, John Hiemstra, zegt:

Die derde paasdag kost ons te veel!

→ Geef een argument voor de mening van John Hiemstra.

.....

.....

.....

.....

.....

1p ○ 26 Directeur John Hiemstra zegt:

Ik ben geen voorstander van die derde paasdag. Die verslechtert onze concurrentiepositie in vergelijking met de buurgemeentes.

→ Waarom verslechtert derde paasdag de concurrentiepositie van de Appeldamse werkgevers?

.....

.....

.....

.....

.....

- 1p ● 27 In de CAO die voor N.V. Appeldam geldt, staat niets over derde paasdag. Mag derde paasdag daarom wel door de werkgevers gegeven worden?
- A Ja, want dat is de gewoonte in Appeldam.
  - B Ja, want derde paasdag betekent een verbetering voor de werknemers.
  - C Ja, want er mag altijd van een CAO worden afgeweken.
  - D Nee, want het staat niet in de CAO.

- 1p ● 28 De onderhandelingen voor een nieuwe CAO moeten binnenkort beginnen. Wie voeren de onderhandelingen bij de CAO-besprekingen?
- A vertegenwoordigers van de werkgevers en van de overheid
  - B vertegenwoordigers van de werknemers en van de overheid
  - C vertegenwoordigers van de werknemers en van de werkgevers

- 1p ○ 29 Over de gevolgen van het afschaffen van derde paasdag wordt verschillend gedacht. Als de werknemers op hun 'vrije dag' verplicht moeten komen werken dan

1 de arbeidsvreugde.

Hierdoor 2 de totale productie per jaar.

- Vul in op plaats 1: **daalt / stijgt / blijft onveranderd**
- Vul in op plaats 2: **daalt / stijgt / blijft onveranderd**

- 1p ○ 30 John Hiemstra zegt:

Ik stel voor om voor eens en altijd derde paasdag af te schaffen. In ruil daarvoor ben ik bereid in 2006 alle werknemers een bonus te geven van € 400!

Donald Janssens, een werknemer bij N.V. Appeldam zegt: "Dat vind ik een goed voorstel, want zoveel verdien ik niet op één dag!"

→ Welke denkfout maakt Donald?

.....

.....

.....

.....

.....

PRIJZENoorlog in de Supermarkt

Paul werkt al 30 jaar op de vleesafdeling bij supermarkt Gerritsen. In 1976 werden de vleeswaren nog met de hand en een snijmachine gesneden. In 2006 gebeurt dit met een elektronische snijmachine, die het vlees ook automatisch inpakt.

1p   **31** → Welke productiefactor op de vleesafdeling is belangrijker geworden, welke is minder belangrijk geworden en welke is even belangrijk gebleven?
Zet bij iedere productiefactor een kruisje in de juiste kolom.

	belangrijker	minder belangrijk	even belangrijk
natuur			
arbeid			
kapitaal			

In 2005 is supermarkt Gerritsen begonnen met grote prijsverlagingen. Het doel was het bereiken van een hogere omzet.

Over de jaren 2004 en 2005 zijn de volgende gegevens verzameld.

	2004	2005
totale omzet	€ 2.000.000	€ 2.160.000
gemiddelde omzet per winkelbezoek per klant	€ 25	€ 24

1p   **32** → Met hoeveel procent is de omzet in 2005 gestegen ten opzichte van 2004?
Laat de berekening zien.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 1p ○ 33 In de tabel bij opgave 32 wordt de totale omzet van supermarkt Gerritsen en de gemiddelde omzet per winkelbezoek per klant weergegeven. Uit de tabel blijkt dat de totale omzet is gestegen, maar de gemiddelde omzet per winkelbezoek per klant is gedaald.
→ Geef hiervoor een verklaring.

.....

.....

.....

.....

- 1p ○ 34 Naast supermarkt Gerritsen staat supermarkt Joosten. Dit zijn de enige twee supermarkten in Appeldam. De consumenten besteden in totaal evenveel als vroeger, maar de omzet van supermarkt Gerritsen stijgt. Maak de volgende zin af door het juiste woord te omcirkelen.
→ De omzet van supermarkt Joosten zal hierdoor **dalen / stijgen / gelijk blijven**.
Leg je antwoord uit.

.....

.....

.....

.....

- 1p ● 35 De directeur van supermarkt Joosten merkte dat zijn concurrentiepositie verslechterde. Hij verlaagde in 2005 zijn prijzen. De nettowinst per product bleef gelijk. Wat is daarvan de oorzaak?
A De afzet is gestegen.
B De bedrijfskosten zijn gedaald.
C De inkoopwaarde van de producten is gelijk gebleven.
D De omzet is gestegen.

- 1p ○ 36 In 2005 is supermarkt Gerritsen begonnen met grote prijsverlagingen. Supermarkt Joosten heeft de prijzen ook sterk verlaagd. Kees werkt bij supermarkt Gerritsen. Hij is nu bang dat hij straks zijn baan kwijtraakt.
→ Leg uit waardoor de werkgelegenheid bij supermarkt Gerritsen kan dalen als de prijzen bij supermarkt Joosten dalen.

.....

.....

.....

.....